

RATIO DECIDENDI –
ЄДНІСТЬ ТА СТАЛІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ*

Практика Європейського суду з прав людини

ВИТЯГ ІЗ РІШЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ВІД 10 ЛЮТОГО 2011 р.
У СПРАВІ “СЕРЯВІН ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ”**

13 серпня 2003 р. Верховний Суд України відмовив позивачам у порушенні касаційного провадження за касаційною скаргою на рішення Святошинського районного суду міста Києва від 29 січня 2003 р. та ухвалу Київського міського апеляційного суду від 14 квітня 2003 р. у справі за позовом заявників (*Серявіна та інших*) про визнання інвестиційного контракту недійсним і повернення горища в попередній стан.

Згодом позивачі безуспішно вимагали перегляду рішень у їхній справі, посилаючись на неоднозначну практику застосування закону національними судами в аналогічних справах.

СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

Заявники стверджували, що місцеві органи влади незаконно втрутилися в їхнє право часткової власності на горище будинку, уклавши інвестиційний контракт без їхньої згоди. Ці органи також незаконно позбавили заявників їхніх часток власності на горище, передавши право на них інвестору без їхньої згоди.

На підтвердження своїх доводів заявники надали кілька рішень, ухвалених національними судами в інших справах, які не пов’язані з цією справою та якими суди визнали незаконними аналогічні одноособові дії органів влади щодо реконструкції допоміжних приміщень у багатоквартирних будинках без згоди власників квартир.

Заявники також стверджували, що дії органів влади в їхній справі були не лише незаконними, а й несправедливими та невиправданими, оскільки інвестори зважали виключно на власні інтереси. До того ж внаслідок зазначених робіт фактичний стан будинку погіршився.

Європейський суд з прав людини (далі – Суд) повторює, що ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) по суті гарантує право власності і містить

* Рубрика функціонує під егідою Єдиного порталу аналітики судової практики *RATIO DECIDENDI*.

** Витяг із рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2011 р. у справі “Серявін та інші проти України”, сформульований Л. Сидоровою.

три окремі норми: перша норма, що сформульована у першому реченні ч. 1 та має загальний характер, проголошує принцип мирного володіння своїм майном; друга, що міститься у другому реченні ч. 1 цієї статті, стосується позбавлення особи її майна і певним чином це обумовлює; третя норма, зазначена в ч. 2, стосується, зокрема, права держави регулювати питання користування майном.

Однак ці три норми не можна розглядати як “окремі”, тобто не пов’язані між собою: друга і третя норми стосуються певних випадків втручання у право на мирне володіння майном, а отже, мають тлумачитися у світлі загального принципу, проголошеного першою нормою.

Будь-яке втручання органу влади у захищене право не суперечитиме загальній нормі, викладеній у першому реченні ч. 1 ст. 1, лише якщо забезпечено “справедливий баланс” між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Питання стосовно того, чи було забезпечено такий справедливий баланс, стає актуальним лише після того, як встановлено, що відповідне втручання задовольнило вимогу законності і не було свавільним.

Вимога законності, яка випливає з Конвенції, означає вимогу дотримання відповідних положень національного закону і принципу верховенства права. Хоча проблему відносно тлумачення національного законодавства мають вирішувати передусім національні органи влади, зокрема суди, завдання Суду полягає в тому, щоб з’ясувати, чи не суперечить результат такого тлумачення положенням Конвенції.

Отже, хоча Суд має лише обмежену компетенцію з перевірки дотримання національного законодавства, він може сформулювати відповідні висновки за Конвенцією, якщо встановить, що при застосуванні закону в тій чи іншій справі національні суди припустились явної помилки або застосували його так, щоб ухвалити свавільне рішення.

Щодо стверджуваної незаконності інвестиційного контракту, укладеного без згоди заявників, то Суд зазначає, що ст. 1 Першого протоколу може бути застосовна в цій справі. Рішення місцевого органу влади щодо укладення контракту на реконструкцію горища третьою особою становило втручання у право заявників володіти своїм майном у значенні першого речення зазначеної статті.

Суд вважає, що немає потреби оцінювати, чи було забезпечено рішенням національних судів справедливий баланс інтересів.

З цього приводу Суд зауважує, що для цілей ст. 1 Першого протоколу здійснювати оцінку справедливості доцільно лише тоді, коли відповідне втручання відповідає нормам застосовного законодавства. Ані з матеріалів справи, ані з зауважень Уряду не видно, що перед укладенням

інвестиційного контракту існували якісь обставини, які перешкождали місцевому органу отримати дозвіл на реконструкцію або безпосередньо від співвласників горища, або в судовому порядку. Крім того, з наявних матеріалів не вбачається, що те чи інше положення національного законодавства дозволяло місцевому органу укласти контракт без такої згоди або у випадку спору – без його судового вирішення. Отже, укладення інвестиційного контракту становило втручання, яке не відповідало закону.

Суд вважає встановленим той факт, що після переобладнання горища під мансардний поверх, який було передано інвесторам, заявники втратили своє майно. Як видно з матеріалів справи, не існувало чітких законодавчих положень, які були б підставою для припинення прав часткової власності заявників на горище їхнього будинку.

Отже, заявників позбавили їхнього майна незаконно, у зв'язку з цим було порушено ст. 1 Першого протоколу.

Заявники також скаржилися, що судові рішення про відхилення їхніх позовів були свавільними, оскільки суди не надали чіткого обґрунтування передачі права на горище.

З цього приводу Суд повторює, що згідно з його усталеною практикою, яка відображає принцип, пов'язаний із належним здійсненням правосуддя, у рішеннях судів та інших органів з вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються. Хоча п. 1 ст. 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент. Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною залежно від характеру рішення.

Хоча національний суд має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень.

Ще одне призначення обґрунтованого рішення полягає в тому, щоб продемонструвати сторонам, що вони були почуті. Крім того, вмотивоване рішення дає стороні можливість оскаржити це рішення та отримати його перегляд вищестоящою інстанцією. Лише за умови ухвалення обґрунтованого рішення може забезпечуватися публічний контроль здійснення правосуддя.

Повертаючись до обставин справи, яка розглядається, Суд визнає, що національні суди належним чином не обґрунтували свої рішення.

Отже, у зв'язку з цим мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції.